

PLATOON VERZAMELD WERK

Plato

MENNOON

Oktober 2010

Deze tekst is uitsluitend voor persoonlijk gebruik. Commercieel gebruik is niet toegestaan. Evenmin is het toegestaan de tekst te wijzigen, bewerken, geheel of gedeeltelijk te publiceren, of anderszins te vermenigvuldigen. Toegestaan is het kopiëren van citaten of kleine tekstgedeelten voor studie- en discussiedoeleinden.

© Copyright 2010 - Stichting Ars Floreat

www.arsfloreat.nl

info@arsfloreat.nl

Uit: Platoon Verzameld Werk - deel 3 - ISBN 90 6030 373 3

Vertaling: School voor Filosofie, Amsterdam

Copyright: © 2010 Stichting Ars Floreat, Postbus 74082, 1070 BB Amsterdam

Niets uit deze tekst mag verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm, elektronische media, of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

No part of this text may be reproduced in any form, by print, photocopy, microfilm, electronic media, or any other means, without written permission from the publisher.

INLEIDING MENOON

In *Menoon* van Platoon staat de vraag centraal: 'wat is deugd'. Deze vraag komt in de verschillende dialogen meermalen terug: in *Protagoras*, in *Laches* en in *De Staat*. Zoals zo dikwijls het geval is, begint de dialoog met een karakterschets van de gesprekspartner(s). In dit geval is het Menoon. Menoon is het type van een man uit de provincie die op alle mogelijke manieren probeert mee te doen met het cultureel-filosofische leven van Griekenland en van Athene in het bijzonder. Hij kent de sofist Gorgias en tevens Aristippos, de filosoof, en voelt zich al met al mans genoeg op het gebied van filosofisch denken en formuleren. Deze waan wordt in al zijn schrijnende onwetendheid door Sokrates al bijna onmiddellijk blootgelegd. Het gesprek dat dan ontstaat, is echter een gesprek van vrienden. Het speelt zich af in alle openheid die de erkenning van 'niet-weten' en wederzijds vertrouwen met zich meebrengt.

De kern van het betoog van Sokrates is dat achter de vele vormen en uitingen van deugdzaamheid er een gemeenschappelijke houding of factor moet zijn die men de deugd zelf zou kunnen noemen. Terwijl de vraag wat die deugd dan zou kunnen zijn, (nog) uitdrukkelijk wordt opengelaten, gaan Sokrates en Menoon bovendien onderzoeken hoe die gemeenschappelijke of die ene deugd gevonden zou kunnen worden. Op dit punt aangekomen, voert Sokrates Menoon - en dus de lezer - mee in een praktisch onderzoek naar de aard van herinnering of herkenning. Hij doet dit door de huisjongen van Menoon enige meetkundige vraagstukken door vraag en antwoord te laten oplossen. Hierdoor toont hij aan dat 'her-innering' of 'her-kenning' letterlijk opgevat kan worden: het weer ontdekken van wat men - in het verborgene van het diepste weten - reeds wist.

Vervolgens toont Sokrates aan dat deugd een vorm van kennis is. Maar als dat zo is, moet deugd ook kunnen worden onderwezen. De geschiedenis toont ons echter dat de illustere leiders van Athene dikwijls zonen hadden die - ondanks een zorgvuldige opvoeding - hun vader geenszins evenaarden in aantoonbare deugdzaamheid of 'karakter'. Dan volgt het gesprek met Anutos, die niet lang daarna met Meletos Sokrates voor de rechtbank zou dagen en ter dood doen veroordelen. Als Anutos dan ook boos wegloopt, spreekt Sokrates de profetische woorden: 'Anutos is boos, geloof ik. En dat verwondert me niets. Want hij denkt dat ik roddel over deze mensen en ook over hem. Maar realiseert hij zich wat kwaadspreken werkelijk is, dan lost zijn boosheid vanzelf wel op; nu beseft hij dat nog niet.'

Ten slotte geeft Sokrates een weg aan waarlangs het vraagstuk van het al dan niet kunnen onderwijzen - en leren - van deugd (als vorm van kennis) kan worden opgelost. Hij maakt daarbij het zo belangrijke onderscheid tussen de zuivere en waarachtige kennis, die een zuiver en helder weten is, en het vermoeden of 'een juiste mening'. Slechts enkelen hebben het niveau van zuiver weten of zuivere kennis tot werkelijkheid kunnen maken. Maar die andere vorm van kennis, het vermoeden of 'een juiste mening', is in zijn uitwerking niet verschillend van het zuivere weten, zolang het vermoeden maar juist is. Het verschil tussen de eerste en de tweede vorm van kennis ligt hierin dat de eerste een werkelijk weten is en dus overdraagbaar, terwijl de tweede vorm van kennis, het vermoeden, in feite een niet-weten is, zodat het juiste weten dat erachter schuilgaat, niet kan worden overgedragen. Sokrates eindigt dan ook met te zeggen: 'Themistokles en de mensen over wie Anutos zoeven sprak, leidden de staat dus niet door een vorm van wijsheid of omdat zij wijs waren. Aangezien hun verworvenheden niet op kennis berustten, waren zij ook niet in staat anderen te maken zoals zij zelf waren. Als het geen ware kennis is, blijft alleen juiste mening over. Hiervan maken de staatslieden gebruik bij het besturen van staten. In hun denken verschillen zij niet van dichters en waarzeggers die allerlei waarheden verkondigen, maar niets weten over hetgeen zij zeggen.'

Ten slotte zegt hij: 'Maar wanneer wij in ons gesprek juiste vragen en antwoorden hebben geformuleerd, wordt deugd aangeboren noch aangeleerd, maar is er veeleer sprake van een goddelijke genade die wordt geplant in mensen die dat niet weten, behoudens een enkele staatsman die bij machte is een ander op te leiden in staatsmanschap. Als dat soort mensen bestaat, dan kan van hen worden gezegd dat ze voor de levenden betekenen wat volgens Homeros Teiresias voor de doden was: 'Als enige onder de bewoners van de Hades bezit hij kennis, de anderen zijn slechts vluchtige schimmen'. En zo is het ook met deugd. Hier op aarde zou zo iemand de werkelijkheid zijn te midden van schimmen.' Menoon: 'Dat hebt ge mijns inziens heel mooi gezegd, Sokrates.'

Sokrates: 'Dan is dus de slotsom van onze conversatie, Menoon, dat wanneer deugd onder ons verschijnt, er sprake moet zijn van goddelijke genade. Maar daarover krijgen we geen zekerheid door ons af te vragen hoe deugd onder de mensen komt, maar door bij de gratie van die deugd te zoeken naar wat ze werkelijk is.'

MENOON

Gesprekspartners: Menoon, Sokrates, Menoons huisjongen, Anutos

- 70 a *Menoon:* Vertel mij, Sokrates, is deugd een kwestie van theorie of moet zij in de praktijk verworven worden; of is het geen van beide en dus een natuurlijke gave, of nog iets anders?
Sokrates: Vanouds, Menoon, worden de Thessaliërs onder de Grieken geroemd en bewonderd om hun rijkdom en hun rijkdom. Maar tegenwoordig roemt men hen ook om hun wijsheid en dat doen de inwoners van Larissa, stadgenoten van uw vriend Aristippos, wel in het bijzonder. Wees Gorgias daar maar dankbaar voor. Gedurende zijn verblijf in uw stad heeft hij bij de voormannen van de hoogste kringen liefde tot wijsheid weten te wekken, dus ook bij uw vriend Aristippos en andere Thessaliërs. Bovendien heeft hij u geleerd op iedere vraag onverschrokken en groots te antwoorden, zoals het een geleerde betaamt. Hij zelf gaf ook elke Griek de gelegenheid vragen te stellen over ieder willekeurig onderwerp en iedereen kreeg altijd antwoord.
- 71 a Mijn beste Menoon, in dit land staan de zaken heel anders. Er lijkt een zekere stilstand in kennis te zijn ingetreden en het ziet ernaar uit dat de wijsheid uit mijn regionen naar de uwe is uitgeweken. Mocht ge iemand uit deze streek uw vraag willen stellen, dan zal iedereen in lachen uitbarsten en zeggen: 'Vreemdeling, ge moet mij wel voor een begenadigd schepsel houden, dat ge denkt van mij te kunnen horen hoe deugd geleerd moet worden of hoe zij tot ons komt. Ik zou werkelijk niet weten of iets dergelijks al dan niet kan worden geleerd. Sterker nog, ik weet werkelijk niet wat precies bedoeld wordt met het begrip deugd.' En zo'n antwoord, Menoon, zou ook het mijne zijn. Ten aanzien van die kwestie lijd ik aan hetzelfde euvel als mijn stadgenoten en ik neem het mezelf kwalijk dat ik werkelijk niets van deugd weet. En als ik niet weet wat het is, hoe zou ik dan iets over de kwaliteiten ervan kunnen zeggen? Of acht gij het mogelijk dat iemand die u niet kent, kan zeggen wie Menoon is; of hij mooi, rijk of nobel is, of niet? Denkt ge dat?
- c *Menoon:* Maar weet gij werkelijk niet wat deugd is, Sokrates? Is dat wat we in Thessalië over u moeten gaan vertellen?
Sokrates: Dat niet alleen mijn vriend, maar ook dat ik bij mijn weten nog nooit iemand heb ontmoet die me dat wel kon zeggen.
Menoon: Wat zegt ge? Hebt ge Gorgias dan niet ontmoet, toen die hier was?
Sokrates: Jawel.
Menoon: En kreeg u niet de indruk dat hij het wist?
Sokrates: Beste Menoon, mijn geheugen is niet zo goed dat ik nu precies kan zeggen wat ik toen dacht. Maar misschien wist hij het wel, en weet gij nog wat hij zei. Fris daarom mijn geheugen op en vertel mij wat hij zei. Of spreek uit uzelf, zo ge wilt, want volgens mij denkt gij net als hij.
Menoon: Ja, dat is zo.
Sokrates: Dan laten we de afwezige buiten beschouwing. Bij de goden, Menoon, zegt gij mij wat deugd is. Ik moet blij zijn dat ik het slachtoffer van een gelukkige vergissing ben geworden, want gij en Gorgias weten het beslist, terwijl ik nog nergens iemand trof die op de hoogte was.
- e *Menoon:* Dat is eenvoudig te zeggen, Sokrates. Laten we beginnen met de deugd van de man, dat is eenvoudig. De deugd van de man bestaat hieruit dat hij de staatszaken

- behartigt in het voordeel van zijn naasten en in het nadeel van zijn vijanden, waarbij hij ervoor zorgt zelf buiten schot te blijven. En ook de deugd van de vrouw laat zich gemakkelijk omschrijven. Zij moet haar huis goed bewonen, verzorgen wat erin is en haar man gehoorzamen. Met de deugd van een kind is het weer anders, zowel voor het meisje als voor de jongen, en ook voor de volwassene en bovendien voor de vrije man of voor de slaaf, en ga zo maar door. Trouwens, het wemelt van de deugden, zodat er meer dan genoeg over te zeggen valt. In iedere handeling is deugd, die bepaald wordt door de aard van het werk en door onze leeftijd. En ik denk, Sokrates, dat het met ondeugd net zo is.
- 72 a *Sokrates:* Ik schijn met mijn neus in de boter te vallen, Menoon. Ik was op zoek naar een deugd en bij u vind ik een hele zwerm deugden. Welnu, Menoon, laten we dit beeld van een zwerm eens nader bekijken. Als ik u vraag wat het wezen van de bij is en gij zegt dat er veel soorten bijen bestaan, wat zoudt ge dan antwoorden als ik u vroeg of de vele soorten bijen ook als bij van elkaar verschillen? Of verschillen zij niet als 'bij', maar juist in iets anders, zoals schoonheid, grootte en dergelijke? Zeg mij, wat is uw antwoord op zo'n vraag?
- b *Menoon:* Ik zou zeggen dat de ene bij niet van de andere verschilt.
- c *Sokrates:* Als ik daarna zeg: Nu moet ge me toch eens precies vertellen, Menoon, in welk opzicht verschillen zij niet en zijn zij alle gelijk? Daar hebt ge natuurlijk een antwoord op?
- Menoon:* O, zeker.
- Sokrates:* Zo ook met de deugden. Ook al zijn er veel verschillende deugden, toch hebben zij gemeen wat hen tot deugd bestempelt. Ge doet er goed aan daarop de blik gericht te houden bij de beantwoording van de vraag om aan te tonen wat een deugd tot deugd maakt. Of begrijpt ge niet wat ik zeg?
- d *Menoon:* Ik begrijp wel waar ge heen wilt, maar wat ge precies bedoelt, weet ik niet.
- Sokrates:* Denkt ge dat het alleen bij de deugd zo is dat de ene bij de man, de andere bij de vrouw hoort, enzovoort? Of geldt dat ook voor gezondheid, grootte of kracht? Denkt ge dat gezondheid verschilt voor man en vrouw? Of is het zo dat, wanneer er sprake is van gezondheid, deze overal hetzelfde is, bij een man of wie of wat dan ook?
- e *Menoon:* Ik zie geen enkel verschil tussen de gezondheid van een man en een vrouw.
- Sokrates:* Is dat dan ook niet zo met grootte en kracht? Wanneer een vrouw sterk is, is zij dat toch op dezelfde manier en door dezelfde kracht? Met dezelfde bedoel ik dat, wanneer mannen en vrouwen sterk zijn, hun kracht op geen enkele manier verschilt. Of ziet gij dat wel?
- Menoon:* Ik niet.
- 73 a *Sokrates:* Verschilt deugd als deugd tussen kinderen, oude mensen, mannen of vrouwen?
- Menoon:* Het lijkt me toe dat het niet helemaal te vergelijken is met de andere eigenschappen, Sokrates.
- Sokrates:* Waarom? Zei u niet dat de deugd van een man in staatszaken lag en die van een vrouw in het huishouden?
- Menoon:* Ja zeker.
- Sokrates:* Is het dan mogelijk een staat, een huis of wat dan ook goed te leiden zonder een wijs en rechtvaardig beleid?
- Menoon:* Zeker niet.
- Sokrates:* Als men dus een rechtvaardig en wijs beleid voert, doet men dat met wijsheid en rechtvaardigheid?

- b *Menoon:* Dat kan niet anders.
Sokrates: Man en vrouw hebben dus rechtvaardigheid en wijsheid nodig, als zij goed willen zijn?
Menoon: Dat schijnt zo, ja.
Sokrates: En kunnen kinderen en oudere mensen ooit goed zijn, wanneer zij onbeheerst en onrechtvaardig zijn?
Menoon: Onmogelijk.
Sokrates: Maar wel wanneer zij wijs en rechtvaardig zijn?
- c *Menoon:* Inderdaad.
Sokrates: Ieder mens is dus op dezelfde wijze goed. Men wordt goed, wanneer men dezelfde eigenschappen bezit.
Menoon: Blijkbaar.
Sokrates: Mensen kunnen niet op dezelfde manier goed zijn, als zij niet dezelfde deugd bezitten.
Menoon: Zeker niet.
Sokrates: Wanneer er altijd sprake is van dezelfde deugd, wat is die dan volgens u en Gorgias? Zeg wat ge u herinnert.
- d *Menoon:* Wat anders dan het vermogen mensen te leiden, als ge dan zo nodig iets zoekt dat alles inhoudt.
Sokrates: Dat is precies wat ik zoek. Maar Menoon, dat betekent dus dat deugd bij een kind en een slaaf ook bestaat in het vermogen de heer en meester te leiden. Zou dan wie leiding geeft nog slaaf zijn?
Menoon: Ik denk het niet, Sokrates.
Sokrates: Inderdaad onwaarschijnlijk, mijn beste. Bekijk het ook nog eens zo. Vermogen om leiding te geven, noemt ge het. Moeten we daar niet bij zeggen: rechtvaardige en geen onrechtvaardige leiding?
Menoon: Dat denk ik ook, want rechtvaardigheid, Sokrates, is deugd.
- e *Sokrates:* Deugd, Menoon, of een deugd?
Menoon: Wat bedoelt ge?
Sokrates: Precies wat ik zeg. Van een cirkel bijvoorbeeld zou ik zeggen dat het een bepaalde vorm is en niet zo maar een vorm, want er zijn tenslotte tal van vormen.
Menoon: En terecht. Daarom zeg ik ook dat er nog andere deugden zijn behalve rechtvaardigheid.
- 74 a *Sokrates:* Noem die eens. Ik zou u andere vormen kunnen noemen, als gij mij dat vroeg. Noemt gij mij dan eens de andere deugden.
Menoon: Moed is een deugd, denk ik, en gezond verstand en wijsheid en grootmoedigheid en ga zo maar door.
Sokrates: Beste Menoon, we zijn weer terug bij ons uitgangspunt. Terwijl we een deugd zochten, vonden we er weer vele, al was het dan via een omweg. Maar die ene deugd, die alle andere omvat, kunnen we niet vinden.
- b *Menoon:* Sokrates, ik ben niet, zoals u, in staat de deugd van alle deugden te vinden.
Sokrates: Dat begrijp ik. Maar laat ik proberen een handje te helpen. Deze methode moet volgens mij altijd opgaan. Wanneer iemand u evenals ik nu zou vragen: 'Wat is vorm, Menoon', en gij antwoordt: 'Iets ronds', en hij zou u evenals ik vragen: 'Is iets ronds de vorm of een vorm', dan zult gij waarschijnlijk zeggen: 'Een vorm'.
Menoon: Zeker.
- c *Sokrates:* Volgt daaruit dat er ook andere vormen zijn?
Menoon: Ja.

- Sokrates:* En als hij u verder zou vragen welke dat zijn, vertelt ge dat, nietwaar?
Menoon: Uiteraard.
- Sokrates:* En als hij u daarna zou vragen wat kleur is en gij antwoordt: 'Wit', en hij vroeg u dan of wit een kleur is of de kleur, dan zegt ge: 'Het is een kleur, want er zijn nog meer kleuren'.
- d *Menoon:* Zeker.
- Sokrates:* En als hij er bij u op aandringt andere kleuren te noemen, noemt ge hem dan kleuren die evenals wit ook een kleur zijn?
- Menoon:* Ja.
- Sokrates:* Maar stel hij zet de discussie net zo voort als ik en zegt: 'We komen aldoor bij een veelheid uit, maar dat is de bedoeling niet. Gij geeft ze alle een naam en noemt ze alle vorm, ook als ze van elkaar verschillen. Maar welke vorm is zowel rond als recht, terwijl rond en recht toch allebei een vorm zijn.' Is dat laatste niet wat ge zegt?
- e *Menoon:* Inderdaad.
- Sokrates:* Wilt ge daarmee zeggen dat rond rond is en niet recht, en dat recht recht is en niet rond?
- Menoon:* Ja zeker, Sokrates.
- Sokrates:* Ge bedoelt natuurlijk dat rond en recht allebei vormen zijn.
- Menoon:* Ge hebt volkomen gelijk.
- Sokrates:* Wat mag dat dan wel zijn, dat ding dat vorm heet? Probeer dat eens te zeggen. Stel, iemand vraagt u iets dergelijks over vorm of kleur en ge zoudt antwoorden dat ge niet precies weet waarover hij het heeft of dat ge niet begrijpt waar hij heen wil; dan zou zo iemand vreemd staan te kijken en zich afvragen waarom ge niet begrijpt dat hij erop uit is het gemeenschappelijke in al deze dingen te vinden. Zoudt gij, Menoon, behalve in dit geval, ook met de mond vol tanden staan, als u werd gevraagd wat het gemeenschappelijke is aan ronde en rechte dingen en al het andere dat ge vorm noemt? Probeer dat nu eens te zeggen: dat is meteen een goede voorbereiding op een omschrijving van het begrip deugd.
- 75 a *Menoon:* Waarom vertelt ge dat zelf niet, Sokrates?
- Sokrates:* Gunt ge mij dat genoeg werkelijk?
- Menoon:* Graag.
- Sokrates:* En vertelt gij me dan over deugd?
- Menoon:* Dat is goed.
- Sokrates:* Laat ik het dan maar eens proberen, want het lijkt me de moeite waard.
- Menoon:* O, zeker.
- Sokrates:* Nou, vooruit dan maar. Ik zal u zeggen wat vorm is. Wat denkt ge van de volgende omschrijving: vorm noemen we datgene wat als enige van het bestaande altijd in het gezelschap van kleur wordt aangetroffen. Zijt ge hiermee tevreden of zocht ge toch meer in een andere richting? Als ge mij op deze manier iets over deugd kunt vertellen, ben ik al heel tevreden.
- c *Menoon:* Zo'n antwoord is mij te gemakkelijk, Sokrates.
- Sokrates:* Hoezo?
- Menoon:* Zoals gij het stelt, zou vorm iets zijn dat altijd samengaat met kleur. Laat dat zo zijn. Maar wat vangen we dan aan met iemand die niet weet wat kleur is en daar dezelfde vragen over heeft als over vorm?
- Sokrates:* Ik zou zeggen wat ik weet. Als hij ruzie zocht en op mij neerkeek, zou ik hem antwoorden dat ik hem mijn visie gegeven had; is die visie onjuist, dan is het aan hem deze te ontzenuwen. Maar u en ik gaan als vrienden met elkaar om en zijn uit op een
- d

- goed gesprek; dus geef ik een veel vriendelijker antwoord, zodat het gesprek op gang blijft. En dat kan door niet alleen maar te spreken over wat je weet, maar door gebruik te maken van gegevens waarvan de gesprekspartner toegeeft dat hij ze weet. Zo zal ik proberen ons gesprek op die manier aan de gang te houden. Maar zeg me eens: wanneer is volgens u iets afgerond? Ik bedoel, er zijn grenzen en uitersten. Met al die termen bedoel ik hetzelfde, al zou Prodikos dat niet met ons eens zijn. Gij hebt stellig een oordeel over de begrenzingsen en uitersten van de dingen. Begrijp dus goed dat ik iets heel gewoons vraag.
- e
- 76 a *Menoon:* Inderdaad, ik begrijp wat ge bedoelt.
Sokrates: Wat bedoel ik dan? Noemt ge het ene plat en het andere ruimtelijk in de wiskundige betekenis van het woord?
Menoon: Inderdaad.
Sokrates: Dan kunt ge aan de hand van die gegevens volgen wat ik met vorm bedoel. Want bij alles wat er over vorm is te zeggen, noem ik datgene vorm wat een bepaalde ruimte begrenst. Nauwkeuriger geformuleerd is vorm dus een begrenzing van ruimte.
Menoon: En hoe zoudt ge dat op kleur toepassen, Sokrates?
Sokrates: Ge maakt het wel een beetje bont, Menoon, een oude man alsmaar te dwingen tot een antwoord, zonder ook eens in uw eigen herinnering te duiken en na te gaan wat Gorgias over deugd te zeggen had.
- b *Menoon:* Dat zal ik u vertellen, Sokrates, als gij eerst mijn vraag hebt beantwoord.
Sokrates: Uit uw manier van discussiëren, Menoon, kan zelfs een blind paard de conclusie trekken dat ge er fraai uitziet en goed van minnaars zijt voorzien.
Menoon: Waarom zegt ge dat?
Sokrates: Omdat ge steeds maar de gebiedende toon aanslaat van een verwende jongen. Die zijn immers gewend om in hun mooiste jaren altijd hun zin te krijgen. Maar ge hebt natuurlijk al ontdekt dat ik voor schoonheid altijd door de knieën ga. Dus krijgt ge uw zin en ik zal antwoorden.
- c *Menoon:* Ge hebt het toch goed met mij voor?
Sokrates: Zal ik u dan volgens de methode-Gorgias antwoorden? Die kunt ge immers het beste bevatten?
Menoon: Dat zou me natuurlijk heel goed bevallen.
Sokrates: Zegt gij beiden dan niet, evenals Empedokles, dat er van alle dingen een straling uitgaat?
Menoon: Zeker.
Sokrates: En dat er openingen zijn waar die straling in en door gaat?
Menoon: Ja zeker.
- d *Sokrates:* En dat bepaalde stralen in bepaalde openingen passen en andere juist niet?
Menoon: Zo is het.
Sokrates: En bestaat er volgens u niet zoiets als gezichtsvermogen?
Menoon: Jawel.
Sokrates: Dus, om met Pindaros te spreken: 'Begrijp wat ik bedoel'. Want kleur is een uitstraling van vorm die is aangepast aan ons gezichtsvermogen en daardoor waarneembaar.
Menoon: Het lijkt me dat ge dat uitstekend geformuleerd hebt, Sokrates.
Sokrates: Ik formuleerde het inderdaad zoals ge dat gewend zijt en ik denk dat ge nu ook wel begrijpt hoe ge moet omschrijven wat geluiden en geuren en dergelijke zijn.
- e *Menoon:* Zeker.
Sokrates: Dat is Gorgiaanse retoriek en ik denk, Menoon, dat zij u daarom beter bevalt

dan wat ik zei over vorm.

Menoon: Inderdaad.

Sokrates: Toch geloof ik, zoon van Alexidemos, dat deze omschrijving niet de beste is. En ik geloof dat gij hetzelfde zoudt denken, als ge de tijd had en niet, zoals ge gisteren zei, moet vertrekken voor de Mysterien beginnen om te worden ingewijd en ge daardoor niet kunt blijven.

77 a *Menoon:* Maar ik zou echt wel blijven, Sokrates, als ge mij meer van dit soort antwoorden zoudt geven.

Sokrates: Ik zal me, in ons beider belang, alle moeite getroosten. Maar misschien slaag ik er niet in. Maar probeer eerst zelf eens uw belofte aan mij in te lossen en zeg mij wat deugd in het algemeen is. En schep dan niet weer veelheid uit eenheid, zoals spotters zeggen, wanneer iemand iets kapot laat vallen. Laat deugd heel en ongedeerd en zeg dan wat het is. Ge hebt van mij al voorbeelden gekregen.

b *Menoon:* Naar mijn idee, Sokrates, is deugd, zoals de dichter zei: 'zich verheugen in het schone en het scheppen'. Ik meen dat deugd is: edele dingen nastreven en in staat zijn die te verwerven.

Sokrates: En meent ge dat wie edele dingen nastreeft, ook het goede nastreeft?

Menoon: Zeker.

c *Sokrates:* Ge meent dus, m'n beste, dat niet allen het goede nastreven?

Menoon: Inderdaad.

Sokrates: Sommigen willen het kwade?

Menoon: Ja.

Sokrates: Meent ge dat zij het kwade willen in de waan het goede na te streven of begeren zij het kwade, ook al weten ze dat het het kwade is?

Menoon: Beide kan, dunkt me.

Sokrates: Dus gij denkt, Menoon, dat er mensen zijn die weten wat het kwade is en het toch nastreven?

Menoon: Zeker.

Sokrates: Wat bedoelt ge met nastreven? Het zich toe-eigenen?

d *Menoon:* Wat anders?

Sokrates: En denken zij dan dat het kwade hun voordeel brengt, wanneer zij er de beschikking over hebben of weten zij dat het alleen de eigenaar zal schaden?

Menoon: Er zijn mensen die menen dat het kwade hun baat en er zijn anderen die weten dat het schaadt.

Sokrates: En zijn degenen die menen dat het kwade hun baat, zich er ook werkelijk van bewust dat het het kwade is?

Menoon: Vast niet.

Sokrates: Dus zij die niet weten wat het kwade is, streven in feite niet het kwade na, maar wat naar hun mening goed is, ook al is het dan het kwade. En dus streven in feite ook zij het goede na, want zij weten niet wat het kwade is en denken zelfs dat het goed is. Is dat niet zo?

e *Menoon:* Waarschijnlijk wel.

Sokrates: In dat geval mag ik dus aannemen dat wie het kwade wil, ook weet dat het hem schade zal berokkenen.

Menoon: Dat moet wel.

Sokrates: Maar vinden zij ook niet dat men ongelukkiger wordt, naarmate men meer schade lijdt?

Menoon: Ook dat moet wel het geval zijn.

- 78 a *Sokrates:* En hebben ongelukkigen niet een ellendig lot?
Menoon: Ik denk het wel.
Sokrates: En wie wil er nu ongelukkig zijn en in ellende leven?
Menoon: Niemand, dacht ik, Sokrates.
Sokrates: Maar als niemand dat wil, dan wil ook niemand het kwade, Menoon, want hoe komt ongeluk anders tot stand dan door het kwade na te streven en te verwerven?
- b *Menoon:* Dat lijkt mij juist, Sokrates. Niemand wil het kwade.
Sokrates: En ge hebt toch ook beweerd dat deugd tot stand komt door het goede na te streven en het te tonen?
Menoon: Ja, dat zei ik.
Sokrates: Iedereen streeft blijkbaar dat goede na en in dat opzicht is geen mens beter dan een ander.
Menoon: Blijkbaar.
Sokrates: In dat geval tonen verschillende mensen dus verschillende aspecten van deugd?
Menoon: Zeker.
- c *Sokrates:* Dus deugd is volgens u in feite het vermogen om het goede te verwerven?
Menoon: Ik denk dat het precies zo is als gij zegt, Sokrates.
Sokrates: Laten we dan eens onderzoeken of wat gij zegt waar is, want dat is heel wel mogelijk. Gij zegt dat deugd bestaat in het verwerven van goede dingen?
Menoon: Ja.
Sokrates: En met goede dingen bedoelt ge geen zaken als gezondheid en rijkdom?
Menoon: Ja, dat ook, maar ook het vergaren van goud en zilver, en aanzien en macht in de gemeenschap.
Sokrates: En bestaat er buiten hetgeen gij noemt nog meer goeds?
Menoon: Ik dacht van niet.
- d *Sokrates:* Goed, volgens Menoon, de huisvriend van de rijke Perzische koning, heet het vergaren van goud en zilver dus deugd. Maar, Menoon, moet dat volgens u ook rechtmatig en integer gebeuren of doet dat er niet toe en heet onrechtvaardige verwerving van die goederen ook deugd?
Menoon: Natuurlijk niet, Sokrates.
Sokrates: Het omgekeerde dus?
Menoon: Allicht.
Sokrates: Dan horen dus blijkbaar zaken als rechtvaardigheid, zorgvuldigheid en dergelijke bij het vergaren van goederen. Ontbreken die, dan is er van deugd geen sprake, ook al wordt men er zogenaamd beter van.
- e *Menoon:* Natuurlijk. Hoe kan het anders deugd zijn?
Sokrates: En wanneer men er nu van afziet goud en zilver te vergaren, als dat onrechtvaardig is tegenover zichzelf of tegenover een ander, heet dat afzien ervan dan ook geen deugd?
Menoon: Dat lijkt mij wel.
Sokrates: Overvloedig bezit van goud en zilver is dus niet deugdzaam dan het te ontberen en het is waarschijnlijker dat een daad die met rechtvaardigheid gepaard gaat, deugdzaam is, terwijl een daad die dat mist, niet deugt.
- 79 a *Menoon:* Dat kan niet anders.
Sokrates: En zeiden wij zojuist niet dat rechtvaardigheid, wijsheid enzovoort een onderdeel van deugd waren?
Menoon: Ja.

- Sokrates:* Speelt ge dan een spelletje met mij, Menoon?
- Menoon:* Hoe bedoelt ge dat, Sokrates?
- Sokrates:* Een minuut geleden heb ik u gevraagd de deugd niet in mootjes te hakken en ik heb u voorbeelden gegeven om te antwoorden. Daarvan hebt ge u niets aangetrokken. Nu zegt ge me dat deugd het rechtvaardig verwerven van goede dingen is en dat rechtvaardigheid een onderdeel van deugd is.
- b
- Menoon:* Dat zeg ik inderdaad.
- Sokrates:* Als ge daarmee instemt, dan volgt daaruit dat alles wat men met gebruikmaking van een onderdeel van deugd ook doet, deugd is. Ge hebt immers gezegd dat rechtvaardigheid en dergelijke tot de deugden behoren. Dus wat zeg ik? Op mijn dringende vraag de deugd als geheel te beschrijven, antwoordt ge helemaal niet. Ge zegt dat elke handeling deugd is, wanneer zij geschiedt met een deel van deugd, alsof ge hebt gezegd wat deugd is als een geheel en ik dat al begrepen heb en gij haar nu in delen opsplijt. Het lijkt mij dus, mijn beste Menoon, dat ge terug moet naar de vraag wat deugd is, indien elke handeling, verricht met een onderdeel van deugd, ook deugd is. Want dat wordt er gezegd, wanneer iemand beweert dat elke rechtvaardige handeling deugd is. Of denkt ge dat ge niet opnieuw met dezelfde vraag moet beginnen? Meent ge dat iemand kan weten wat een onderdeel van deugd is zonder te weten wat deugd als geheel is?
- c
- Menoon:* Dat geloof ik niet.
- Sokrates:* Zojiust gaf ik u mijn visie over vorm; herinnert ge u nog dat we toen afzagen van het gebruik van termen die we nog moeten toetsen en waarover we het nog niet eens zijn?
- d
- Menoon:* Ja zeker, Sokrates, en daar deden we goed aan.
- Sokrates:* Maar we zijn toch nog op zoek naar de betekenis van het begrip deugd als geheel, mijn beste? Dan moet gij intussen niet delen van dit begrip aan de orde stellen of andere kwesties op dat niveau te berde brengen. Nee, bekijk het onderwerp nu nog eens en stel uzelf de vraag wat ge bedoelt met de deugd waarover ge het hebt. Of ziet ge daar niets in?
- e
- Menoon:* Het lijkt me heel juist om die vraag te beantwoorden.
- Sokrates:* Begin dan nog eens bij het begin. Wat is deugd volgens u en uw vriend?
- 80 a
- Menoon:* Voor ik u ontmoette, Sokrates, hoorde ik dat ge zelf niet weet hoe de dingen in elkaar zitten en dat ge daardoor anderen danig in de war kunt brengen. Door uw gegoochel en gedraai ben ik nu zo verward dat ik er zelf ook niets meer van begrijp. Op de keper beschouwd gedraagt ge u als een sidderrog in volle zee; wie bij hem in de buurt komt en hem aanraakt, wordt verlamd. Uw manier van praten richt bij mij iets dergelijks aan; want mijn geest en tong zijn werkelijk verlamd en ik weet echt niet wat ik u moet antwoorden. Toch heb ik dikwijls mijn mening over deugd uiteengezet en blijkbaar lukte me dat uitstekend. Maar nu sta ik echt met de mond vol tanden. Als ik u een goede raad mag geven: blijf thuis en ga niet op reis. Want als ge dit als vreemdeling in een andere stad zoudt uithalen, werd ge prompt gedoodverfd als een bedrieger.
- b
- Sokrates:* Ge zijt een schurk, Menoon, bijna had ge me te pakken!
- Menoon:* Hoezo, Sokrates?
- c
- Sokrates:* Ik begrijp al waarom ge me met die vis vergelijkt.
- Menoon:* Waarom dan?
- Sokrates:* Ge wilt dat ik met u hetzelfde doe. In mijn ervaring laten alle mensen die er mooi uitzien, zich graag ergens mee vergelijken, want daardoor komen ze nog beter uit. Mooi spiegelt zich immers aan mooi? Maar ik doe daar niet aan mee. Als een sidderrog

- siddert en daardoor ook anderen doet sidderen, wil ik er wel op lijken, maar anders niet. Ik breng anderen immers niet in de war omdat ik het zelf zo goed weet; zelf ben ik
- d geheel onzeker en daardoor raken anderen in de war. Kijk, ik heb er geen idee van wat deugd is en hoewel gij van te voren had kunnen weten dat ge met mij in aanraking zoudt komen, weet ge er nu evenveel van als ik, dus niets. Toch wil ik graag nog eens kijken en samen met u onderzoeken wat deugd is.
- Menoon:* Maar Sokrates, hoe wilt ge dan een zaak waarvan ge niets weet, aanpakken? Hoe kunt ge nu zoeken naar iets waarvan ge niets weet? En stel dat ge het toch te pakken krijgt, hoe kunt ge dan weten dat ge het juiste te pakken hebt, als ge er immers niets van weet?
- e *Sokrates:* Ik begrijp wat ge wilt zeggen, Menoon. Maar ziet ge dat ge een schijnbaar tegenstrijdig probleem aanroert, namelijk de onmogelijkheid voor een mens te onderzoeken wat hij weet en wat hij niet weet? Wat hij weet, zal hij immers niet onderzoeken. Hij weet het en daarom hoeft hij het niet te zoeken. En evenmin zal hij kunnen onderzoeken wat hij niet weet, want dan weet hij niet wat hij zoekt.
- 81 a *Menoon:* Vindt ge niet dat ik dat goed heb gezien, Sokrates?
- Sokrates:* Nee.
- Menoon:* Kunt ge mij uitleggen waarom niet?
- Sokrates:* Ja zeker, want uit de mond van wijze mannen en vrouwen heb ik iets over de werken der goden vernomen.
- Menoon:* Waarover spraken zij?
- Sokrates:* Over waarachtige en wonderschone zaken, meen ik.
- Menoon:* Welke zijn dat en wie hebben dat verteld?
- Sokrates:* Er zijn priesters, mannen en vrouwen, die de leer die hun is toevertrouwd, ter harte nemen en deze verklaren. Maar ook Pindaros en vele andere dichters vertellen ons over de goden. En dit zijn hun woorden; oordeel zelf of het waar is wat zij zeggen.
- b Volgens hen is de ziel van de mens onsterfelijk; nu eens vertrekt zij, dat noemt men sterven, en dan weer wordt zij geboren, maar zij blijft altijd bestaan. Daarom moeten wij altijd leven zoals het behoort. En dan gaat de dichter verder en zegt: 'De zielen waarvoor Persephone een vergoeding van oude schulden ontvangt, die zendt zij in het negende jaar naar de hoogste zon en daaruit zullen beroemde koningen groeien, en mannen, geweldenaars, die groot in wijsheid zijn en die tot in eeuwigheid eerbiedwaardige helden onder de mensen zullen worden genoemd'.
- c Omdat dus de ziel onsterfelijk is en vele malen wordt geboren en alles gezien heeft wat nodig is, zowel in de zichtbare als in de onzichtbare wereld, weet zij alles. Daarom is het niet verwonderlijk dat zij zich de waarheid omtrent zichzelf en andere
- d dingen herinnert, zoals zij die vroeger heeft geleerd. Immers, alles is in wezen aan elkaar verwant en de kennis van de ziel is volledig; want wat is leren anders dan alles weer terugvinden door de herinnering aan een enkel ding, als wij tenminste een beetje moed hebben en er niet voor terugdeinzen om te zoeken. Zoeken en leren is niets anders dan zich herinneren. Wij moeten ons dus niet inlaten met dat sofistieke twistpunt of waarheid gevonden kan worden of niet. Dat leidt maar af van ons doel; het
- e zijn slechts mooie woorden voor oppervlakkige toehoorders. Maar deze goddelijke uiteenzetting maakt ons wakker en nieuwsgierig. Hierop vertrouwend wil ik nu met u onderzoeken wat deugd is.
- Menoon:* Goed, Sokrates. Maar wat bedoelt ge ermee dat we niet leren en dat wat we leren noemen eigenlijk herinnering is? Kunt ge mij uitleggen hoe dat zit?
- 82 a *Sokrates:* Ik zei het daarnet al, Menoon, gij zijt een schelm. Nu vraagt ge mij of ik u

- duidelijk wil maken dat we niet leren maar ons herinneren, in de hoop dat ik mijzelf straks zal tegenspreken.
- Menoon:* Nee waarachtig, Sokrates, dat was niet mijn bedoeling, ik sprak uit gewoonte. Maar als ge op enigerlei wijze kunt verhelderen dat het is zoals gij zegt, doe dat dan als ge wilt.
- b *Sokrates:* Het is niet gemakkelijk, maar terwille van u doe ik graag mijn best. Roep een van uw vele bedienden, wie ge maar wilt, en ik zal het u aantonen.
- Menoon:* Graag. Kom eens hier, jij.
- Sokrates:* Is hij een Griek en spreekt hij Grieks?
- Menoon:* Zeker, hij is in mijn huis geboren.
- Sokrates:* Let nu op of ge de indruk krijgt dat hij zich herinnert of dat hij door mij wordt onderwezen.
- Menoon:* Dat zal ik zeker doen.
- Sokrates:* Zeg mij, jongen, is dit een vierkant?
- c *Menoons huisjongen:* Ja.
- Sokrates:* Zijn alle vier de zijden van een vierkant gelijk?
- Menoons huisjongen:* Zeker.
- Sokrates:* En zijn de lijnen door het midden van de zijden ook even lang?
- Menoons huisjongen:* Ja.
- Sokrates:* En dat geldt ook als het vierkant groter of kleiner is?
- Menoons huisjongen:* Natuurlijk.
- Sokrates:* Als de ene zijde twee voet lang is en de andere ook, hoe groot is dan de oppervlakte? Of, als deze zijde twee voet lang is en de andere een, is dan het vlak eenmaal twee voet?
- Menoons huisjongen:* Ja.
- d *Sokrates:* Maar nu beide zijden twee voet zijn, is de oppervlakte dan niet tweemaal twee voet?
- Menoons huisjongen:* Dat is zo.
- Sokrates:* Tweemaal twee voet dus?
- Menoons huisjongen:* Ja.
- Sokrates:* En hoeveel is tweemaal twee voet?
- Menoons huisjongen:* Vier, Sokrates.
- Sokrates:* Bestaat er ook een vierkant dat tweemaal zo groot is?
- Menoons huisjongen:* Ja zeker.
- Sokrates:* Hoe groot is de oppervlakte daarvan?
- Menoons huisjongen:* Acht.
- Sokrates:* Denk even na. Hoe lang zijn de zijden van dat vlak? Deze heeft zijden van twee voet. Hoe lang zijn de zijden van de dubbel zo grote?
- e *Menoons huisjongen:* Het is duidelijk, Sokrates, dat zij tweemaal zo groot zijn.
- Sokrates:* Ziet ge, Menoon, dat ik hem niets leer, maar slechts vragen stel? En nu denkt hij te weten hoe een vlak van acht vierkante voet ontstaat, of niet?
- Menoon:* Inderdaad.
- Sokrates:* Hij weet het dus?
- Menoon:* Nee, hij weet het totaal niet.
- Sokrates:* Raadt hij het dan? Omdat het het dubbele is?
- Menoon:* Ja.
- Sokrates:* Kijk nu hoe hij zich herinnert, zoals men zich dient te herinneren. Zeg me eens: tweemaal zo grote zijden leveren een tweemaal zo groot vlak op? Ik spreek

83 a

hierbij niet over een vlak met ongelijke zijden, maar even lange, zoals dit vierkant, maar dan tweemaal zo groot, acht vierkante voet. Kijk nu eens of je nog denkt dat dit vlak uit tweemaal zo lange zijden bestaat.

Menoons huisjongen: Dat denk ik inderdaad.

Sokrates: Kunnen we deze lijn tweemaal zo lang maken door er eenzelfde stuk aan toe te voegen?

Menoons huisjongen: Zeker.

Sokrates: Dus volgens jou zal de oppervlakte acht vierkante voet zijn, als we de vier zijden zo lang maken?

Menoons huisjongen: Ja.

- b *Sokrates:* Laten we dan vier zulke zijden tekenen. En volgens jou is de oppervlakte dan acht vierkante voet?

Menoons huisjongen: Zeker.

Sokrates: Maar bestaat dat vierkant niet uit vier vierkanten die ieder een oppervlakte van vier vierkante voet hebben?

Menoons huisjongen: Ja.

Sokrates: Is de totale oppervlakte dan niet viermaal zo groot?

Menoons huisjongen: Dat kan niet anders.

Sokrates: Maar is tweemaal gelijk aan viermaal?

Menoons huisjongen: Waarachtig niet.

Sokrates: Hoe groot is de oppervlakte dan?

Menoons huisjongen: Viermaal zo groot.

Sokrates: Dus, mijn jongen, van dubbel zo grote zijden krijgen we niet een tweemaal, maar een viermaal zo groot oppervlak.

Menoons huisjongen: Gij hebt gelijk.

Sokrates: Want viermaal vier is zestien, nietwaar?

Menoons huisjongen: Ja.

Sokrates: Welke zijden geven een oppervlakte van acht vierkante voet? Deze niet, die geven het viervoudige oppervlak.

Menoons huisjongen: Daarmee ben ik het eens.

Sokrates: Maar de helft van die zijde geeft een oppervlakte van vier vierkante voet.

Menoons huisjongen: Ja.

- c *Sokrates:* Prachtig. Een oppervlakte van acht vierkante voet is dus dubbel zo groot als het eerste oppervlak en half zo groot als het tweede.

Menoons huisjongen: Ja.

- d *Sokrates:* Is de zijde daarvan dan niet langer dan deze en korter dan die?

Menoons huisjongen: Ik denk het wel.

Sokrates: Mooi. Want je moet antwoorden wat je denkt. En zeg mij dan: is deze zijde niet twee voet en die vier?

Menoons huisjongen: Ja zeker.

Sokrates: De zijde van een vierkant van acht voet moet dus groter zijn dan twee en kleiner dan vier.

Menoons huisjongen: Dat moet wel.

- e *Sokrates:* Probeer mij nu te zeggen hoe groot die moet zijn.

Menoons huisjongen: Drie voet.

Sokrates: Als zij drie voet moet zijn, dan voegen we de helft van deze erbij en dan is zij drie voet? Want dit lijnstuk is twee en dat is een. En aan de andere kant evenzo twee en een. En dat vormt het door jou genoemde oppervlak.

- Menoons huisjongen:* Ja.
- Sokrates:* Maar als deze zijde drie voet is en die zijde ook, dan is de oppervlakte driemaal drie voet?
- Menoons huisjongen:* Dat spreekt voor zich.
- Sokrates:* En hoeveel is driemaal drie voet?
- Menoons huisjongen:* Negen.
- Sokrates:* En hoe groot moet het dubbele oppervlak zijn?
- Menoons huisjongen:* Acht.
- Sokrates:* Dus met een zijde van drie voet krijgen we nooit een vlak van acht vierkante voet?
- Menoons huisjongen:* Zeker niet.
- 84 a *Sokrates:* Maar met wat voor zijde dan wel? Probeer het ons eens heel nauwkeurig te vertellen, en als je het niet wilt uitrekenen, teken het dan maar.
- Menoons huisjongen:* Ik zweer u, Sokrates, ik weet het werkelijk niet.
- Sokrates:* Merkt ge, Menoon, dat zijn herinnering al een stuk is gevorderd? Eerst wist hij niet welke zijde een vierkant van acht vierkante voet oplevert en dat weet hij nu nog niet. Maar in het begin dacht hij het te weten en antwoordde hij alsof hij het wist en
- b toen zag hij helemaal niet wat het probleem was. Nu ziet hij de moeilijkheid en weet hij niet alleen de oplossing niet. Hij weet nu ook dat hij dat niet weet.
- Menoon:* Dat is waar.
- Sokrates:* En is dat niet beter, als men over een onderwerp iets niet weet?
- Menoon:* Ook dat lijkt me waar.
- Sokrates:* En hebben wij hem geschaad door hem met een schok als van een sidderrog in verwarring te brengen?
- Menoon:* Dat lijkt me niet.
- Sokrates:* We hebben, denk ik, wel wat pionierswerk verricht voor de speurtocht naar de waarheid en hij zal nu graag verder zoeken en zonder enige vooringenomenheid.
- c Vroeger zou hij het daarentegen geen probleem hebben gevonden om bij menige gelegenheid iedereen te vertellen dat een dubbel zo groot vierkant een zijde van dubbele lengte moet hebben.
- Menoon:* Daarop lijkt het wel, ja.
- Sokrates:* Denkt ge dat hij er toen naar gestreefd zou hebben dit probleem, dat hij meende te vatten, ook al begreep hij er eigenlijk niets van, te onderzoeken? Denkt ge niet dat hij eerst in de war moest worden gebracht om tot het besef te komen dat hij het niet begreep, alvorens hij een verlangen kon gaan voelen het echt te gaan begrijpen?
- Menoon:* Dat lijkt me wel, Sokrates.
- Sokrates:* Dus het heeft wel geholpen dat hij eens een flinke schok kreeg?
- Menoon:* Ik denk van wel.
- Sokrates:* Let dan op hoe hij, ook al ziet hij nu kop noch staart aan het probleem, samen met mij zoekend, toch een oplossing zal vinden. Ik zal hem alleen vragen stellen en
- d hem niets onderwijzen. Waak er dus voor dat ik hem niet ga onderwijzen of hem iets uitleg in plaats van zijn mening te vragen. Wel, zeg dan eens, beste jongen, is dit een vierkant van vier vierkante voet?
- Menoons huisjongen:* Ja.
- Sokrates:* En ik maak daar nu een tweede even groot vierkant naast, is het niet?
- Menoons huisjongen:* Ja.
- Sokrates:* En ik voeg daar nu toch nog een derde aan toe, gelijk aan de beide vorige?
- Menoons huisjongen:* Ja.

- Sokrates:* Zullen we er in die hoek niet nog een aan toevoegen?
Menoons huisjongen: Welja.
Sokrates: Zo zijn er toch vier gelijke vierkanten ontstaan?
Menoons huisjongen: Zeker.
- e *Sokrates:* Welnu, hoeveel maal zo groot als dit kleine is dan dit hele vierkant?
Menoons huisjongen: Vier keer.
Sokrates: Het moest toch tweemaal zo groot zijn?
Menoons huisjongen: Zeker.
- 85 a *Sokrates:* En is het niet zo, dat zo'n lijn van hoek tot hoek elk van deze vierkanten in tweeën deelt?
Menoons huisjongen: Ja.
Sokrates: En zijn die vier lijnstukken die dit vlak omsluiten, niet gelijk?
Menoons huisjongen: Ja zeker.
Sokrates: Zie je ook in, hoe groot dat vlak is?
Menoons huisjongen: Nee, dat weet ik niet.
Sokrates: Snijden die ingetekende lijnstukken niet elk de helft van de vier vierkanten af?
Menoons huisjongen: Ja.
Sokrates: Hoeveel van die halve vierkanten zijn er binnen die ingetekende schuine lijnen?
Menoons huisjongen: Vier.
Sokrates: En hoeveel gaan er in zo'n klein vierkant?
Menoons huisjongen: Twee.
Sokrates: En hoeveel maal twee is vier?
Menoons huisjongen: Tweemaal.
- b *Sokrates:* Hoe groot is dit ingeschreven vierkant dan?
Menoons huisjongen: Acht vierkante voet.
Sokrates: En met wat voor lijnstuk krijgen we nu zo'n vierkant?
Menoons huisjongen: Met dat schuine lijnstuk.
Sokrates: Dus met de lijn van hoek tot hoek in een vierkant?
Menoons huisjongen: Ja.
Sokrates: De geleerden noemen het de diagonaal. Dus als die lijn zo heet, dan zeg jij, Menoons jongen, dat de diagonaal van een vierkant de zijde is van een tweemaal zo groot vierkant?
Menoons huisjongen: Zo is het, Sokrates.
Sokrates: Wat is uw oordeel, Menoon, heb ik hem een antwoord in de mond gelegd?
- c *Menoon:* Neen, het waren zijn eigen antwoorden.
Sokrates: Maar zoals wij al eerder vaststelden: aanvankelijk wist hij de oplossing niet.
Menoon: Dat is waar.
Sokrates: Maar die kennis was dus toch bij hem aanwezig?
Menoon: Ja.
Sokrates: Dus iemand die van een willekeurige zaak niets afweet, kan daarover toch ware kennis bezitten?
Menoon: Blijkbaar.
Sokrates: En deze kennis hebben wij zojuist bij hem doen oprijzen, als een droom. Als wij hem echter maar vaak genoeg en op allerlei manieren dezelfde vragen stellen, dan zal hij het op den duur even precies weten als wie dan ook.
- d *Menoon:* Het lijkt wel zo.

- Sokrates:* Hij weet het dus, zonder dat het hem geleerd is en dat blijkt louter door hem vragen te stellen. Daardoor kon hij zich de kennis weer voor de geest halen.
- Menoon:* Inderdaad.
- Sokrates:* Is dat zich weer voor de geest halen van die kennis niet hetzelfde als herinnering?
- Menoon:* Zeker.
- Sokrates:* En is het niet zo dat hij die kennis eens verworven of altijd al gehad moet hebben?
- Menoon:* Ja, het laatste.
- Sokrates:* Als hij deze kennis altijd heeft gehad, wist hij dus altijd. Maar in dit leven
- e kan hij die kennis nooit hebben verkregen, tenzij iemand hem meetkunde heeft geleerd. Nu kan hij elk meetkundig vraagstuk aan en evenzo iedere andere vorm van wetenschap. Heeft iemand hem dit alles geleerd? Gij kunt het weten. Hij is immers in uw huis geboren en getogen.
- Menoon:* Ik weet zeker dat niemand hem dit ooit heeft geleerd.
- Sokrates:* Deze ideeën komen dus uit hem zelf?
- Menoon:* Dat moet wel, Sokrates.
- 86 a *Sokrates:* Als hij deze kennis niet in dit leven heeft verkregen, dan is het toch duidelijk dat hij het in een andere tijd heeft geleerd?
- Menoon:* Het lijkt er wel op.
- Sokrates:* Die tijd dus, waarin hij niet de gedaante van een mens had?
- Menoon:* Ja.
- Sokrates:* Als er dus een tijd is, waarin hij niet de gedaante van een mens had en waarin hij ware ideeën heeft verkregen, die door vragen worden wakker geroepen tot kennis, zal zijn ziel dus altijd in een wetende staat hebben verkeerd. Het is immers duidelijk dat zijn ziel altijd heeft bestaan, al dan niet in menselijke gedaante.
- Menoon:* Blijkbaar.
- b *Sokrates:* Als onze ziel altijd de waarheid omtrent het wezen der dingen in zich draagt, is de ziel dus onsterfelijk, zodat ge erop moet vertrouwen dat ge wat ge nu niet weet - dat wil zeggen wat ge u nu niet herinnert - moet zoeken en trachten in uw herinnering terug te brengen.
- Menoon:* Het lijkt me prachtig, Sokrates, maar ik weet niet hoe.
- Sokrates:* Zo is het ook met mij gesteld, Menoon. Dit alles is boven elke twijfel verheven. De overtuiging dat wij moeten zoeken naar wat wij niet weten, maakt ons groter, doortastender en ondernemender dan het denkbeeld dat wij niet kunnen en
- c moeten zoeken naar wat we niet weten. En daarvoor wil ik strijden zolang ik kan, in woord en daad.
- Menoon:* Ook dat klinkt prachtig, Sokrates.
- Sokrates:* Gij zijt het dus met mij eens dat wij moeten zoeken naar wat wij niet weten. Zullen wij dan gezamenlijk proberen te onderzoeken wat deugd is?
- Menoon:* Zeker, Sokrates. Maar het liefst wil ik toch naar de eerste vraag teruggaan en
- d kijken of wij deugd moeten leren of dat zij van nature of op andere wijze tot ons komt.
- Sokrates:* Ach, Menoon, redeneerde gij maar op dezelfde manier als ik, dan zouden wij ons pas afvragen of deugd te leren is, nadat wij eerst hebben onderzocht wat deugd is. Maar uit angst uw vrijheid te verliezen past ge ervoor, uzelf te beteugelen, en aldus probeert ge zelfs mij uw wil op te leggen; en daarin slaagt ge nog ook, ik zal dus maar
- e zwichten. Wat kan ik anders doen? Nu moeten wij ons dus buigen over de vraag wat voor eigenschappen een ons onbekende zaak heeft. Geef daarom iets toe en laten wij

- ons via een hypothese afvragen of deugd kan worden geleerd of dat zij ons op andere wijze bereikt. En daarmee bedoel ik wat de meetkundigen dikwijls doen, als iemand hun een vraag stelt. Bij voorbeeld of deze rechthoek als een driehoek van gelijke oppervlakte in deze cirkel kan worden beschreven. Een meetkundige zal dan waarschijnlijk zeggen dat hij niet weet of dat kan. Maar dat hij wel een hypothese kent die helpt. En wel de volgende: wanneer deze kleine driehoek wordt afgezet langs de middellijn van deze cirkel en men een oppervlak overhoudt gelijk aan de oppervlakte van de gegeven rechthoek, dan volgt daaruit een conclusie. En als dat niet zo is, dan volgt er een andere conclusie uit^a. Op grond van deze hypothese kan ik nu dus zeggen in hoeverre de oppervlakte van een rechthoek in een cirkel kan worden ondergebracht. Zo moeten wij ook met het begrip deugd omgaan, omdat wij niet weten in hoeverre deugd bestaat. Laten wij daarom een hypothese gebruiken om te zien of deugd te leren is of niet, en wel de volgende: wat zou deugd moeten behelzen om te kunnen worden aangeleerd? Dan moeten wij ons eerst afvragen of deugd wel of niet gelijk kan zijn aan kennis en dus wel of niet kan worden aangeleerd of, zoals wij zeiden, kan worden herinnerd? Maar laten wij niet vallen over een woord. Kan deugd aangeleerd worden? Want het is toch duidelijk dat een mens niets anders kan leren dan wat hij al weet?
- Menoon:* Inderdaad.
- Sokrates:* Indien deugd dus een vorm van kennis is, kan zij worden geleerd.
- Menoon:* Hoe kan het anders!
- Sokrates:* Dat hebben wij snel opgelost. Als deugd een vorm van kennis is, kan zij worden geleerd, anders niet.
- Menoon:* Zeker.
- Sokrates:* Vervolgens moeten wij ons waarschijnlijk afvragen of deugd inderdaad een vorm van kennis is of niet.
- d *Menoon:* Dat moeten we doen.
- Sokrates:* Welnu. Deugd is volgens ons toch alleen maar
- Menoon:* Zeker.
- Sokrates:* Indien er dus buiten kennis iets goed is, kan deugd iets anders zijn dan kennis. Maar indien al wat goed is door kennis wordt omvat, zou onze veronderstelling dat deugd een vorm van kennis is, juist zijn.
- Menoon:* Dat is zo.
- Sokrates:* En openbaart het goede zich door deugd?
- Menoon:* Ja.
- e *Sokrates:* En als we goed zijn, zijn we nuttig, want alle goede dingen zijn nuttig, nietwaar?
- Menoon:* Zeker.
- Sokrates:* Dus deugd is nuttig?
- Menoon:* Dat spreekt vanzelf.
- Sokrates:* Laten we daarom eens bekijken wat nuttig voor ons is. Gezondheid, bijvoorbeeld, en kracht en schoonheid en rijkdom. Dit soort dingen noemen we toch nuttig, nietwaar?
- Menoon:* Zeker.
- 88 a *Sokrates:* Maar hebben we niet gezegd dat deze soms ook schadelijk zijn? Of zijt ge het daarmee niet eens?
- Menoon:* Zeker, daar ben ik het mee eens.
- Sokrates:* Ga dan na wanneer zij nuttig zijn en wanneer schadelijk. Hangt het nut niet af van het juiste gebruik en zijn zij niet schadelijk bij onjuist gebruik?

- Menoon:* Zeer zeker.
- Sokrates:* Laten we nu de kwaliteiten van de ziel beschouwen. Zijn dat volgens u niet gezond verstand, rechtvaardigheid, moed, intelligentie, geheugen, grootmoedigheid en dergelijke?
- Menoon:* Ja.
- b *Sokrates:* Ga nu na of de kwaliteiten die volgens u niet onder kennis vallen maar onder iets anders, niet soms nadelig en soms voordelig zijn. Moed zonder beleid bijvoorbeeld is geen moed, maar een soort brutaliteit. En redeloze moed schaadt een mens, maar moed die door de rede geleid wordt, is nuttig.
- Menoon:* Zeker.
- Sokrates:* En zo is het ook met gezond verstand en intelligentie. Al wat we leren en voorbereiden met gebruikmaking van de rede is nuttig, maar wat we zonder de rede doen, is schadelijk.
- Menoon:* Zeer zeker.
- c *Sokrates:* Om kort te gaan, bij alles wat de ziel onderneemt en ondergaat, leidt bedachtzaamheid tot geluk, en dwaasheid tot het tegendeel.
- Menoon:* Dat lijkt mij ook.
- Sokrates:* Als deugd dan een onderdeel van de ziel is en onontbeerlijk voor het geluk ervan, dan moet deugd wel een vorm van bedachtzaamheid zijn. Want alle kwaliteiten van de ziel zijn op zichzelf niet nuttig of schadelijk, maar het juiste of onjuiste gebruik ervan maakt ze nuttig of schadelijk. Dus volgens deze redenering moet deugd, daar zij nuttig is, een vorm van wijsheid zijn.
- d *Menoon:* Dat lijkt mij ook.
- Sokrates:* En de andere dingen waarover wij spraken, rijkdom en dergelijke, zijn soms goed en soms slecht. Maar maakt bedachtzame of dwaze leiding ze niet nuttig of schadelijk, evenals het juiste gebruik en juiste leiding van de ziel de eigenschappen nuttig maakt en onjuist gebruik schadelijk?
- e *Menoon:* Zeer zeker.
- Sokrates:* Een bedachtzame ziel geeft dus goede leiding en een dwaze ziel faalt?
- Menoon:* Dat is zo.
- Sokrates:* Dus kunnen wij zeggen dat in alle gevallen voor een mens alles afhangt van de ziel, terwijl de kwaliteit van de ziel afhangt van bedachtzaamheid. Volgens die redenering zal bedachtzaamheid dus nuttig zijn; en zeiden wij niet dat deugd nuttig is?
- 89 a *Menoon:* Zeker.
- Sokrates:* En we kunnen dus ook aannemen dat deugd op zijn minst voor een deel een vorm van bedachtzaamheid is?
- Menoon:* Dat hebt ge mooi gezegd, Sokrates.
- Sokrates:* Maar als dat zo is, dan is niemand van nature goed.
- Menoon:* Dat lijkt met niet, nee.
- b *Sokrates:* Als er immers van nature goede mensen bestonden, dan zouden zij zeker in hun jeugd al herkenbaar zijn. Als we hen eenmaal herkend zouden hebben, dan zouden we hen meenemen en in een akropolis nog zorgvuldiger bewaren dan goud, om hen tegen alle schadelijke invloeden te beschermen. Als volwassenen zou de gemeenschap hen immers heel goed kunnen gebruiken.
- Menoon:* Dat lijkt me heel aannemelijk, Sokrates.
- c *Sokrates:* Welnu, als goede mensen niet volmaakt worden geboren, worden zij dan goed door hun opvoeding?
- Menoon:* Ik denk het wel. Het volgt ook duidelijk uit onze stelling dat deugd

- bedachtzaamheid is, Sokrates. Dan moet deugd ook kunnen worden onderwezen.
Sokrates: Misschien, ja. Maar zijn we het daar wel over eens?
Menoon: Zoveen leek het me heel juist.
Sokrates: Maar het moet niet alleen zoeven juist zijn, maar ook nu en straks, wil het werkelijk juist zijn.
- d *Menoon:* Wat is er dan? Waar hebt ge moeite mee? En waarom denkt ge nu dat deugd geen vorm van kennis is?
Sokrates: Dat zal ik u vertellen, Menoon. Ik trek niet in twijfel dat deugd kan worden geleerd, als het een vorm van kennis is. Maar overweeg eens of ik niet terecht mijn twijfels heb over de stelling dat deugd kennis is. Geldt ook volgens u niet dat voor alle dingen die moeten worden geleerd, er leraren en leerlingen moeten zijn, dus ook voor deugd?
Menoon: Dat zal wel.
- e *Sokrates:* En geldt dan ook niet het tegendeel: als voor een bepaald vak leraren noch leerlingen bestaan, moet men dan niet vermoeden dat het vak niet kan worden geleerd?
Menoon: Zo is het. Maar dacht ge dat er geen leraren zijn die deugd onderwijzen?
Sokrates: Vaak heb ik navraag gedaan naar zo'n leraar, maar hoe ik me ook inspande, nooit vond ik er een. Toch zochten zeer velen met mij en daarbij waren er die ik volledig in staat acht zo'n man te vinden. Maar kijk eens, Menoon, juist nu we hem
- 90 a nodig hebben, komt Anutos bij ons zitten. Laten we hem in ons onderzoek betrekken. Daar zullen we goed aan doen, want om te beginnen is Anutos de zoon van een rijke en wijze vader, Anthemion, een man die niet door een gril van het lot of door een gift rijk werd, zoals onlangs nog Ismenias uit Thebe een fortuin als van Polukrates verwierf.
- b Nee, Anutos is een man die door eigen vlijt en bekwaamheid tot rijkdom kwam. Daar komt bij dat zijn medeburgers hem een eenvoudig en bescheiden man vinden en niet arrogant, dikdoenerig of onaangenaam in de omgang. Verder gaf hij zijn zoon een goede opvoeding en goed onderricht, althans zo menen de Atheners die hem kiezen in de hoogste functies. Dit is de juiste man om ons te helpen zoeken of er leraren zijn die deugd onderwijzen en zo ja, wie dat zijn. Kom, Anutos, help uw vriend Menoon en mij bij ons onderzoek naar de vraag of er leraren in deugd bestaan. Bekijk het eens als
- c volgt: stel, ge wilt dat Menoon een goede arts wordt, naar welke leraren stuurt ge hem dan? Zijn dat geen artsen?
Anutos: Ongetwijfeld.
Sokrates: Sturen we iemand die een goede schoenmaker wil worden, niet naar de schoenmakers?
Anutos: Natuurlijk.
Sokrates: Doen we dat niet altijd zo?
Anutos: Zeker.
- d *Sokrates:* Vertel me dan iets meer. We stellen vast dat we mensen die dokter willen worden, het beste naar doktoren kunnen sturen. Maar vinden we dan ook niet dat we zo iemand beter kunnen sturen naar iemand die praktiseert dan naar iemand die dat niet doet; dus beter naar lieden die er hun geld mee verdienen en zich als leermeesters beschikbaar stellen voor een ieder die bij hen wil leren en werken? En is het niet verstandig om daarop te letten, als we ze sturen?
Anutos: Natuurlijk.
- e *Sokrates:* Geldt voor fluitspelen en soortgelijke activiteiten niet hetzelfde? Het zou toch heel dwaas zijn om iemand die fluit wil leren spelen, niet te sturen naar erkende leraren die ervoor worden betaald, maar er anderen mee lastig te vallen, die helemaal geen les

willen geven; die niet eens de pretentie hebben leraar te zijn en helemaal geen leerlingen hebben in de vakken die degene die wordt gestuurd wil leren. Lijkt u dat niet heel dwaas?

Anutos: Heel dwaas, ja, en nog dom ook.

- 91 a *Sokrates:* Juist. Nu wil het geval dat ge met mij een gesprek hebt over de vreemdeling Menoon. Vroeger heeft hij me eens verteld, Anutos, dat hij op zoek is naar die kennis en deugd, waarmee mensen hun huizen en steden goed kunnen besturen, hun ouders kunnen verzorgen, vreemdelingen en medeburgers kunnen ontvangen en wegzenden, zoals het een behoorlijk mens betaamt. Welnu, wat denkt ge? Naar wie kunnen we iemand die dat wil leren, het beste sturen? Of is het uit ons gesprek van daarnet duidelijk genoeg geworden dat hij naar mensen moet die er hun beroep van maken deugd te onderwijzen, mensen die zichzelf uitgeven voor leraren van het Griekse volk en die beschikbaar zijn voor een ieder die tegen betaling van een vastgesteld bedrag van hun diensten gebruik maakt?

Anutos: Wat voor mensen hebt ge op het oog, Sokrates?

Sokrates: Ge weet evengoed als ik dat dit de zogenaamde sofisten zijn.

- c *Anutos:* Spaar me, Sokrates, laat geen van mijn familieleden of vrienden, hier of elders, ooit de domheid begaan zich in te laten met dat soort. Want ze vormen een regelrecht gevaar voor degenen die naar hen toekomen en ze gedragen zich schandelijk.

- d *Sokrates:* Wat zegt ge daar nu, Anutos? Ge wilt toch niet uitsluiten dat ook zij hun steentje bijdragen aan het algemeen welzijn? Of wilt ge daarentegen soms beweren dat ze hun leerlingen slechter maken? En maken zij dan voor dat werk openlijk aanspraak op een geldelijke beloning? Dat kan ik nauwelijks geloven! Maar ik ken inderdaad iemand, Protagoras genaamd, die met deze wijsheid meer geld heeft verdiend dan Pheidias, die zulke schitterende beelden heeft gemaakt; of nog ettelijke andere beeldhouwers. Wanneer schoenmakers en kleermakers een maand lang schoenen en

- e kleren in een slechtere staat zouden teruggeven dan zij die kregen, dan zou het een wonder zijn als dat onopgemerkt bleef. Integendeel, als zij dat deden, zouden zij snel van honger omkomen. En zou het dan heel Griekenland zijn ontgaan dat Protagoras, die op ongeveer zeventigjarige leeftijd is gestorven en veertig jaar zijn vak heeft uitgeoefend, zijn tijdgenoten slechter heeft gemaakt en dat zij bij hem armer weggingen

- 92 a dan aankwamen? En al die tijd, tot op de dag van vandaag, is zijn roem onaangetast. Dit geldt niet alleen voor Protagoras, maar voor zeer vele anderen, vroeger en nu. Moeten wij nu op grond van uw woorden vaststellen dat zij willens en wetens de jeugd hebben bedrogen en bedorven; of waren zij zich daarvan niet bewust? Moeten we dan de volgens menigeen grootste wijzen krankzinnig noemen?

- b *Anutos:* Niet zij zijn krankzinnig, Sokrates, maar veeleer de jongeren die hen van geld voorzien, en meer nog de families die hun kinderen aan hen toevertrouwen. Het meest echter de steden die deze lieden laten begaan en hen niet verdrijven, ongeacht of het een vreemdeling of een inwoner betreft.

Sokrates: Heeft een van deze sofisten u onrecht aangedaan, Anutos? Waarom zijt ge zo boos op hen?

Anutos: Bij Zeus, nee, ik heb nooit met een van hen te maken gehad en ik zou niet toelaten dat iemand die ik ken dat wel zou doen.

Sokrates: Ge hebt dus geen enkele ervaring met deze mensen?

Anutos: En die hoop ik nooit te krijgen ook.

- c *Sokrates:* Ge zijt een wonderlijk heer. Hoe kunt ge iets weten over deze zaak, of zij goed of slecht is, als ge er geen enkele ervaring mee hebt?

- Anutos:* Dat is nogal eenvoudig. Ik weet wat zij zijn, of ik nu ervaring met hen heb of niet.
- d *Sokrates:* Zijt ge soms helderziend, Anutos? Uw woorden doen me versteld staan. Hoe kunt ge anders iets over hen weten? Maar goed, waren wij nu niet op zoek naar mensen die Menoon beter kan mijden? De sofisten dus, volgens u. Help nu deze huisvriend van u en zeg ons tot wie Menoon zich in deze grote stad dan wel moet wenden om de deugd, zoals ik die nu heb omschreven, te leren?
- Anutos:* Waarom zegt ge hem dat niet zelf?
- e *Sokrates:* Ik heb gezegd welke mensen naar mijn mening de deugd onderwijzen. Volgens u is dat onzin. Wellicht weet gij het beter. Zeg dus op uw beurt naar welke Atheners Menoon moet gaan. Noem wie ge wilt.
- Anutos:* Waarom zou ik een naam noemen? De eerste de beste rechtgeaarde, welopgevoede Atheense burger kan het beter dan een sofist.
- Sokrates:* En zijn die mensen vanzelf zo geworden? Zijn zij, zonder dat van iemand geleerd te hebben, toch in staat anderen te leren wat zij zelf niet hebben geleerd?
- 93 a *Anutos:* Ik denk dat zij het hebben geleerd van hun ouders, die ook goede burgers waren. Of twijfelt ge eraan dat deze stad veel goede mannen heeft voortgebracht?
- Sokrates:* Nee, Anutos, ik geloof ook zeker dat we goede staatslieden hebben, in het verleden niet minder dan nu. Maar, waren zij ook goede leermeesters in de deugd? Dat is in feite ons onderwerp. Niet of er al dan niet goede mannen in ons midden zijn of waren, maar of deugd ooit te onderwijzen is. De vraag is: zijn die goede mannen van nu en vroeger in staat de deugd waarin zij goed zijn, op een ander over te dragen of is deugd niet door te geven of van de een op de ander over te nemen? Dat vragen we ons al de hele tijd af, Menoon en ik. Bekijk het vanuit uw eigen standpunt. Was de staatsman Themistokles niet een goed man?
- b *Anutos:* Zeker, een der besten.
- c *Sokrates:* Een man als Themistokles zou dan toch zeker als leraar in aanmerking komen?
- Anutos:* Ik denk van wel, als hij dat wilde.
- Sokrates:* Denkt ge dat hij niet wilde dat anderen ook goed en deugdzaam zouden worden, met name zijn eigen zoon? Of dacht ge dat hij jaloers op hem was en hem opzettelijk de deugd onthield, waarin hij zelf zo goed was? Hebt ge nooit gehoord dat Themistokles van zijn zoon een voortreffelijk ruiters heeft gemaakt? Staande op een paard kon hij speerwerpen en nog veel meer kunsten die Themistokles hem had geleerd. Hij bracht zijn zoon op de hoogte van alles waarvoor hij goede leermeesters kon vinden. Hebt ge dat niet van uw ouders gehoord?
- d *Anutos:* Ja zeker.
- Sokrates:* Dus niemand kan zijn zoon van enige kwaadaardigheid beschuldigen?
- e *Anutos:* Vast niet.
- Sokrates:* Welnu, hebt ge ooit ergens horen verluiden dat Kleophantos, de zoon van Themistokles, even nobel en wijs was als zijn vader?
- Anutos:* Zeker niet.
- Sokrates:* Als deugd dan te leren is, moeten we dan aannemen dat Themistokles zijn zoon bewust middelmatig heeft gehouden wat deugd betreft?
- Anutos:* Dat is zeer onwaarschijnlijk.
- Sokrates:* Dat is me dan een mooie leraar in deugdzaamheid, die zijn zoon niet boven de middelmaat laat uitstijgen en zelf tot de grootste mannen uit onze geschiedenis behoort. Maar laten we een ander bekijken: Aristides, de zoon van Lusimachos. Of zijt
- 94 a

- ge het er niet mee eens dat hij een goed mens was?
- Anutos:* O ja, wel degelijk.
- Sokrates:* En gaf Aristides op zijn beurt zijn zoon Lusimachos niet het beste onderricht van Athene? En is die zoon soms een beter man geworden dan iemand anders? Gij kent hem en kunt zien hoe hij is. Of neem Perikles, een voortreffelijk en wijs man. Zoals ge weet heeft hij twee zoons, Paralos en Xanthippos.
- b *Anutos:* Ja, dat weet ik.
- Sokrates:* Gij weet net zo goed als ik dat hij ze opleidde tot de beste ruiters van Athene en dat hij ze de beste opvoeding gaf in muziek, gymnastiek en dergelijke, om ze daarin voor niemand te laten onderdoen. Wilde hij geen goede mensen van hen maken? Ik denk wel dat hij dat wilde, maar dat het niet te leren is. En opdat ge niet denkt dat
- c slechts een paar minderwaardige Atheners hierin faalden, herinner ik u eraan dat ook Thukudides twee zonen had, Melesias en Stephanos, die hij in alle opzichten een goede opvoeding gaf en die de beste worstelaars waren van Athene. De een liet hij opleiden door Xanthias en de ander door Eudoros. En zij waren, dunkt me, toentertijd de beste worstelaars. Weet ge nog wel?
- Anutos:* Ja, van horen zeggen.
- Sokrates:* Ligt het niet voor de hand dat zo'n vader, die zoveel voor de opleiding van
- d zijn zonen overhad, kosten noch moeite gespaard zou hebben om ze op te voeden tot goede mensen, als dat te leren was geweest? Of was Thukudides soms ook maar een heel gewoon burger zonder veel vrienden en bondgenoten onder de Atheners? Onzin natuurlijk! Hij kwam uit een vooraanstaande familie en zijn aanzien in de stad en bij de bondgenoten was groot. Dus als deugd te leren was geweest, dan had hij zeker iemand kunnen vinden, bekend of onbekend, die zijn zonen had opgevoed tot goede mensen,
- e als de vader daar zelf - vanwege zijn drukke bezigheden voor de stad - geen tijd voor had. Maar, mijn beste Anutos, ik vrees dat deugd niet te leren is.
- Anutos:* Sokrates, ik vind dat gij te gemakkelijk kwaad spreekt van mensen. Ik zou u aanraden, als ge tenminste naar mij wilt luisteren, voorzichtig te zijn. Want het is waarschijnlijk overal gemakkelijker op mensen af te geven dan ze te prijzen, en hier is dat zeker het geval. Dat weet ge zelf trouwens best.
- 95 a *Sokrates:* O Menoon, Anutos is boos, geloof ik. En dat verwondert me niets. Want hij denkt dat ik roddel over deze mensen en ook over hem. Maar realiseert hij zich wat kwaadspreken werkelijk is, dan lost zijn boosheid vanzelf wel op; nu beseft hij dat nog niet. Vertel mij eens, bij u zijn er toch ook eerlijke en goede mensen?
- Menoon:* Natuurlijk.
- b *Sokrates:* Nu dan. Presenteren zij zichzelf als leraren in deugd; geven ze toe dat ze leraar zijn en dat deugd kan worden onderwezen?
- Menoon:* Nee, wacht even, Sokrates. Sommigen vinden van wel, anderen van niet.
- Sokrates:* Maar moeten we lieden die daarover geen eensluidende mening hebben, leraren in zo'n vak noemen?
- Menoon:* Dat denk ik niet, Sokrates.
- Sokrates:* Welnu, vindt ge dan dat de sofisten, die als enigen zo'n standpunt innemen, leraren in deugd kunnen zijn?
- c *Menoon:* Dat vind ik nu juist zo goed van Gorgias, Sokrates; hem zult ge nooit zoiets horen beweren en wie dat wel doen, voelt hij aan de tand. Want hij is van mening dat de sofisten zich inspannen om mensen over deugd te leren praten zonder dat ze deugdzzaam hoeven te zijn.
- Sokrates:* Dus gij gelooft ook niet dat de sofisten als leraren in deugd deugen?

- Menoon:* Dat kan ik niet zeggen, Sokrates. Ik zit met hetzelfde probleem als iedereen; soms wel, soms niet.
- d *Sokrates:* Beseft ge dat niet alleen gij daarover op twee gedachten hinkt, maar dat het ook de politici zo vergaat? En herinnert ge u dat de dichter Theognis er hetzelfde over zegt?
- Menoon:* Waarin dan?
- Sokrates:* In zijn elegieën. Daar zegt hij:
'Spijst en drinkt met deze lieden, en vleit hen die machtig zijn. Veel goeds zult ge leren van de goeden in hun midden, maar omgang met de slechten berooft u zelfs van uw verstand.'
- e Proeft ge uit deze woorden dat hij vindt dat deugd moet worden onderwezen?
- Menoon:* Allicht.
- Sokrates:* Maar op een andere plaats gaat hij een iets andere kant op:
'Kon verstand maar worden gemaakt en in mensen geplant',
zegt hij en dan gaat hij ongeveer zo verder:
'Groots en veelvuldig zou hun loon zijn',
dat wil dus zeggen het loon voor mensen die dat kunnen, en:
'Nooit kon dan de zoon van een goede vader slecht zijn, want hij volgde de richtlijn der wijzen. Maar nooit wordt een slecht mens door onderwijs goed.'
- 96 a Merkt ge hoe hij in de laatste regel het omgekeerde beweert van wat hij daarvoor zegt?
- Menoon:* Ja.
- Sokrates:* Maar kunt ge me dan een ander voorbeeld noemen waarin mensen die zeggen als leraar voor anderen beschikbaar te zijn, als zodanig niet alleen worden miskend, maar zelfs worden beschouwd als mensen die zelf niet weten waarover ze het hebben en precies daarin falen waarin ze les willen geven? Bijvoorbeeld mensen die in alle opzichten ernstig worden genomen, de ene keer vinden dat deugdzaamheid kan worden onderwezen en de andere keer weer niet? Denkt ge dat mensen die daar zo wisselvallig over denken, met recht het leraarsambt kunnen uitoefenen?
- b *Menoon:* Nee, dat kan niet.
- Sokrates:* Welnu, als de sofisten noch de werkelijk goede en hoogstaande mensen hierin onderricht kunnen geven, spreekt het dan niet vanzelf dat niemand dat kan?
- Menoon:* Dat lijkt me wel, ja.
- c *Sokrates:* En als er geen leraren voor zijn, dan zijn er ook geen leerlingen, is het niet?
- Menoon:* Ik denk dat ge gelijk hebt.
- Sokrates:* En we waren het erover eens dat als ergens leraren noch leerlingen voor zijn, er geen sprake is van onderwijs.
- Menoon:* Dat is zo.
- Sokrates:* Dus zijn er geen leraren in deugd?
- Menoon:* Nee.
- Sokrates:* En als er geen leraren zijn, dan zijn er ook geen leerlingen?
- Menoon:* Het schijnt zo.
- Sokrates:* Dus deugd kan niet worden onderwezen?
- d *Menoon:* Daar lijkt het wel op, als wij ons onderzoek van dit probleem tenminste op de juiste wijze hebben uitgevoerd. Ik begin me overigens wel af te vragen, Sokrates, of er eigenlijk wel goede mensen bestaan en hoe goede mensen in 's hemels naam goed zijn geworden.
- Sokrates:* Ik ben bang, Menoon, dat ook wij maar een armzalig stel zijn en dat Gorgias u al even slecht heeft opgevoed als Prodikos mij. Wij moeten allereerst de hand in

- e eigen boezem steken en iemand zoeken die ons op een of andere wijze beter kan maken. Ik zeg dit in het bijzonder met het oog op ons gesprek van zoeven. Grappig genoeg verloren we toen immers uit het oog dat het niet alleen onder leiding van kennis is dat mensen juist handelen en het goede doen. Daardoor ontging ons misschien ook hoe goede mensen goed zijn geworden.
- Menoon:* Wat bedoelt ge, Sokrates?
- Sokrates:* Ik bedoel dit. Goede mensen moeten wel nuttige mensen zijn, dat kan niet anders. Daar waren we het toch over eens, en terecht, of niet?
- 97 a *Menoon:* Ja.
- Sokrates:* En zij zijn nuttig wanneer zij ons bij het handelen de juiste leiding geven. Ook daarover waren we het terecht eens, nietwaar?
- Menoon:* Ja.
- Sokrates:* Maar volgens mij waren wij het er ten onrechte over eens dat men alleen dan juiste leiding kan geven, wanneer men kennis bezit.
- Menoon:* Wat bedoelt ge?
- Sokrates:* Dat zal ik u zeggen. Als iemand de weg weet naar Larisa of een andere plaats en anderen de weg wijst, geeft zo iemand toch juiste leiding?
- Menoon:* Zeker.
- b *Sokrates:* Maar iemand die een juiste mening heeft over de te volgen weg, maar er nooit is geweest en hem niet werkelijk kent. Ook zo iemand kan de juiste leiding geven, is het niet?
- Menoon:* Zeker.
- Sokrates:* Zolang hij maar een juiste mening heeft, terwijl de ander kennis bezit, zal hij geen haar slechter leiding geven. Zolang zijn mening maar met de waarheid overeenstemt, ook al kent hij haar niet.
- Menoon:* Inderdaad.
- Sokrates:* Dus juiste mening en kennis kunnen ons evengoed de weg wijzen naar juist handelen. Dit was het wat wij vergaten in ons onderzoek van deugd. Toen meenden we c immers dat alleen kennis ons de juiste weg kan wijzen, nu vinden we dat ook juiste mening dat kan.
- Menoon:* Daar lijkt het wel op.
- Sokrates:* Juiste mening is dus even nuttig als kennis?
- Menoon:* In zoverre, Sokrates, dat degene die kennis bezit, altijd zijn doel bereikt, terwijl degene met een juiste mening het doel ook kan missen.
- Sokrates:* Hoe bedoelt ge? Zal degene die altijd een juiste mening heeft, niet altijd gelijk hebben, zolang hij in zijn denken het rechte pad bewandelt?
- Menoon:* Daar kan ik geen speld tussen krijgen. Gezien deze conclusie verbaast het mij d des te meer, Sokrates, dat kennis veel groter aanzien heeft dan juiste mening en dat daartussen een onderscheid bestaat.
- Sokrates:* Waarom kijkt ge nu zo verbaasd? Zal ik het zeggen?
- Menoon:* Dat moet ge me zeker vertellen.
- Sokrates:* Ge hebt kennelijk nooit de beelden van Daidalos met aandacht bekeken. Misschien staan die ook niet bij u.
- Menoon:* Hoe bedoelt ge?
- Sokrates:* Wel, volgens de oude legende gaan ze er vandoor, als zij niet worden vastgezet, maar blijven ze op hun plaats, wanneer ze zijn vastgeklonken.
- e *Menoon:* Wat bedoelt ge daarmee?
- Sokrates:* Het bezit van een los beeld van hem heeft niet veel waarde, evenmin als een

- onstandvastig mens - het staat niet. Maar vast op een sokkel zijn ze veel waard, want het zijn prachtige beelden. Waarom zeg ik dit alles met betrekking tot die juiste mening? Zolang juiste mening bij ons blijft, vormt zij een fraai bezit en heeft in alles een goede uitwerking. Gewoonlijk blijft zij echter niet lang en verdwijnt uit de geest, waardoor zij onbruikbaar is zolang zij niet via de rede verbonden wordt met de wereld van de oorzaken. En dat, Menoon, mijn vriend, is herinnering, zoals we al waren overeengekomen. Maar wanneer juiste mening vastgeklonken is, dan wordt zij tot kennis die bovendien stand houdt. Dus in haar duurzaamheid onderscheidt kennis zich van juiste mening.
- 98 a *Menoon:* Ik kan het alleen maar met u eens zijn, Sokrates.
- b *Sokrates:* Ook ik spreek zonder kennis en slechts op grond van een vermoeden. Maar dat juiste mening iets anders is dan kennis, is geen vermoeden, doch een zekerheid. Er zijn weinig dingen waarvan ik zou zeggen dat ik ze weet, maar dit is er een van.
- Menoon:* En gelijk hebt ge, Sokrates.
- c *Sokrates:* Hoezo? Heb ik dan niet gelijk wanneer ik zeg dat een juiste mening een handeling evenzeer tot een goed einde brengt als kennis?
- Menoon:* Ook dat lijkt me juist.
- Sokrates:* Juiste mening is dus niet slechter dan kennis en even bruikbaar. Hetzelfde geldt voor een mens met een juiste mening of met kennis.
- Menoon:* Dat is zo.
- Sokrates:* En we waren het erover eens dat een goed mens nuttig is.
- Menoon:* Ja.
- Sokrates:* Hieruit volgt dat mensen niet alleen door kennis goed zijn en hun stad ten nutte - als zulke mensen er al zijn - maar ook door juiste mening. De mens heeft geen van beide van nature tot zijn beschikking, aangezien zowel kennis als juiste mening wordt verworven. Of denkt ge daar anders over?
- d *Menoon:* Ik niet.
- Sokrates:* Als dit geen natuurlijke kwaliteiten zijn, zijn goede mensen niet van nature goed.
- Menoon:* Zeker niet.
- Sokrates:* Aangezien deugd dus niet van nature aanwezig is, zijn we vervolgens gaan uitzoeken of deze kan worden geleerd.
- Menoon:* Ja.
- Sokrates:* En wij dachten dat deugd te leren is, als deugd wijsheid is?
- Menoon:* Ja.
- Sokrates:* En als deugd te leren is, is dat dan wijsheid?
- Menoon:* Zeer zeker.
- e *Sokrates:* En als er leraren zouden zijn, kan deugd geleerd worden, anders niet?
- Menoon:* Zo is het.
- Sokrates:* Maar we waren het er toch over eens dat daarvoor geen leraren zijn?
- Menoon:* Dat is zo.
- Sokrates:* Dus was het volgens ons niet te leren en berust deugd ook niet op wijsheid?
- Menoon:* Zeker.
- Sokrates:* Maar we waren het er wel over eens dat deugd goed is?
- Menoon:* Ja.
- Sokrates:* En goede leiding is nuttig?
- 99 a *Menoon:* Zeer zeker.
- Sokrates:* Er zijn maar twee dingen waaruit goede leiding van een mens bestaat en dat

- zijn juiste mening en kennis, want toevalligheden gebeuren buiten de mens om. Waar goede leiding heerst, treft men de twee aspecten aan: juiste mening en kennis.
- Menoon:* Dat lijkt mij ook.
- Sokrates:* Maar als deugd dus niet te leren valt, is het ook geen kennis.
- b *Menoon:* Dat is duidelijk.
- Sokrates:* Dus van de twee goede en nuttige dingen valt er een af, waardoor ook voor politieke kennis geen leidraad zou bestaan.
- Menoon:* Dat lijkt mij ook.
- Sokrates:* Themistokles en de mensen over wie Anutos zoeven sprak, leidden de staat dus niet door een vorm van wijsheid of omdat zij wijs waren. Aangezien hun verworvenheden niet op kennis berustten, waren zij ook niet in staat anderen te maken zoals zij zelf waren.
- c *Menoon:* Ik denk dat het is zoals ge zegt, Sokrates.
- Sokrates:* Als het geen ware kennis is, blijft alleen juiste mening over. Hiervan maken staatslieden gebruik bij het besturen van staten. In hun denken verschillen zij in niets van dichters en waarzeggers, die allerlei waarheden verkondigen, maar niets weten over hetgeen zij zeggen.
- Menoon:* Dat kon wel eens waar zijn.
- Sokrates:* En zijt ge het ermee eens, Menoon, dat we de naam 'goddelijk' terecht toekennen aan lieden die in weerwil van hun gebrek aan verstand grootse dingen volbrengen in woord en daad?
- Menoon:* Natuurlijk.
- Sokrates:* Lieden die we zojuist omschreven als zieners, orakelpriesters en dichtersvolk, kunnen we goddelijk noemen. En we kunnen zeggen dat staatslieden bezielde zijn, wanneer ze door hun woorden veel grote daden verrichten, hoewel ze niet weten waaruit ze spreken.
- Menoon:* Dat is zo.
- Sokrates:* En ik neem aan, Menoon, dat ook vrouwen goede mannen goddelijk noemen. Trouwens, als de Spartanen een goed mens willen loven, noemen ze hem een goddelijk man.
- e *Menoon:* En daar doen ze zeker goed aan, Sokrates. Toch kan Anutos door uw opmerking in verlegenheid zijn gebracht.
- Sokrates:* Dat vind ik dan niet zo erg. Met hem hebben we het er nog wel eens over, Menoon. Maar wanneer wij in ons gesprek juiste vragen en antwoorden hebben
- 100 a geformuleerd, wordt deugd aangeboren noch aangeleerd, maar is er veeleer sprake van een goddelijke genade die wordt geplant in mensen die dat niet weten, behoudens een enkele staatsman die bij machte is een ander op te leiden in staatsmanschap. Als dat soort mensen bestaat, dan kan van hen worden gezegd dat ze voor de levenden betekenen wat volgens Homeros Teiresias voor de doden was: 'Als enige onder de bewoners van de Hades bezit hij kennis, de anderen zijn slechts vluchtige schimmen'. En zo is het ook met deugd. Hier op aarde zou zo iemand de werkelijkheid zijn te midden van schimmen.
- b *Menoon:* Dat hebt ge mijns inziens heel mooi gezegd, Sokrates.
- Sokrates:* Dan is dus de slotsom van onze conversatie, Menoon, dat wanneer deugd onder ons verschijnt, er sprake moet zijn van goddelijke genade. Maar daarover krijgen we geen zekerheid door ons af te vragen hoe deugd onder de mensen komt, maar door bij de gratie van die deugd te zoeken naar wat ze werkelijk is.
- Ik moet nu weg; probeert gij de oude Anutos bij te brengen wat ge nu uit eigen

overtuiging weet, dan voelt hij zich ook weer prettig. Slaagt ge daarin, dan hebt ge het volk van Athene een dienst bewezen.

^a Sokrates gaat uit van een rechthoek met een diagonaal, waardoor twee driehoeken ontstaan. Vervolgens klapt hij de onderste driehoek om, waarbij de lange zijde van de rechthoek fungeert als deel van de middellijn van de cirkel, die bepaald wordt door de dan ontstane gelijkzijdige driehoek.